

monopolizarea rolurilor, lipsa unei conduceri artistice serioase și imparțiale, care să nu aibă în vedere decât interesul Instituției, interesul general, de unde decurge neglijența și dezordinea ce domnește ».

Cu acest memoriu, care critică în mod principal întreaga activitate a unei direcții apărute cu îndârjire de oficialitate, campania de presă, dusă zadarnic împotriva ei timp de aproape zece ani, capătă, odată cu intervenirea

actorilor, cel mai important sprijin: direcția Cantacuzino-Stăncescu se prăbușește. Ion Bacalbașa, care fusese unul din adversarii ei cei mai îndârjiți, publică în «Adevărul» (Nr. 3264 din 17 August), după înlăturarea ei, aceste rânduri: «S'a înlăturat dela Național spiritul de tarabă spre a se instaura clasicii și mai ales literatura dramatică originală, isgonită din propria ei casă și s'au spart gaștele...».

SCARLAT FRODA

ÎNSEMNĂRI PRIVITOARE LA CONDIȚIA SOCIALĂ A LĂUTARILOR, LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA ȘI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

In sistemul de fiscalitate, impus de pretențiile mereu crescânde ale Turcilor, în secolul al XVIII-lea, lăutarii au fost organizați în așa fel încât să fie producători de venituri pentru boieri.

Cum impozitele asupra veniturilor erau concesionate de domn boierilor, lăutarii — indiferent dacă erau robi domnești, boierești sau mânăstirești, sau chiar oameni liberi — au fost organizați în colectivități conduse de vătafi subordonați unor boieri, care luau o mare parte din taxele ce se încasau de pe urma muzicii lăutărești.

În Țara Românească ne este cunoscut un protocol oltenesc din 1722 în care este vorba de numirea unui vătaf de lăutari¹.

Din trei documente aflate la Arhivele Statului din București² rezultă că pe lângă vătașii de lăutari din București mai exista câte o vătașie de lăutari în orașele Craiova, Focșani, Buzău, Ploiești, Târgoviște, Câmpulung, Pitești și Slatina.

Niciun lăutar nu putea să se angajeze să cânte la vreo nuntă «până nu va merge vătaful să facă tocmală» și să încaseze «adetul» de un taler dela fiecare nuntă. Vătaful de lăutari mai avea drept la un «poclen» și la 33 de bani dela fiecare lăutar.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea pretențiile vătafilor cresc; ei se dedau la abuzuri din ce în ce mai mari.

Stăpânii de robi, boierii și mânăstirile, nemulțumiți că robii lor sunt exploatați de stat, iau atitudine.

La 28 Aprilie 1818, mitropolitul Ungro-

Vlahiei, Nectarie, episcopii țării și boierii divanului — toți stăpâni de robi — se plâng domnului că rânduiala vătașiiilor a ajuns «la un mare catahrisis»³. «Țiganii mânăstirești și boierești dela începutul țării, n'au fost supărați întru nimic de către armășie, ce și-au căutat numai de poslușania⁴ și birul stăpânului lor și pe dânsul l-au cunoscut stăpân desăvârșit al lor; iar cu această urmare a armășiei în nume de avaet⁵ al vătașiei de lăutari, se ridică cu totul de asupra-le și se face armășia stăpână pe dânsii, căci pentru ca să agonisească avaețul armășiei, lasă jos lucrul stăpânului lor și se duc de muncesc la altă parte și ce câștigă de abia plătesc avaețul armășiei; iar stăpânul rămâne lipsit de dreptul folos, ce se cuvine să aibă dela robul său, după cum din vechime au avut».

Ei cer ca vătașiiile de lăutari să rămână numai acelea din orașele pe care le-am arătat mai sus și ca venitul de fiecare nuntă al vătașilor să nu fie mai mare de un taler de fiecare lăutar. Vătașii să nu ia nimic «dela alți lăutari de prin orașe mici și de prin sate, dela moșii mânăstirești, boierești sau țărănești, nici dela lăutarii lăeți ce sunt umblători din loc în loc, nici dela copii mici ce învață lăutăria, să nu aibă voie a lua nici un avaet»⁵.

Vătașii de țigani erau la rândul lor exploatați de către marele armaș, de care depindeau. Acest boier după ce obținea numirea sa dela domn, scotea și el, la rândul lui, în vânzare vătașiiile, veniturile armășiei din fiecare județ al țării. Cumpărătorii începeau să colinde toate satele și oriunde găseau «lăutar cât de prost» cântând pe seama stăpânului lor sau băieți

¹ N. Iorga. Studii și documente, v. V, p. 140

² Arh. Stat. Buc. Condițele Nr. 2, fila 36 verso și 98, filele 98 și 99.

³ Catahrisis = abuz.

⁴ Poslușania = ascultarea.

⁵ Avaet = venit.

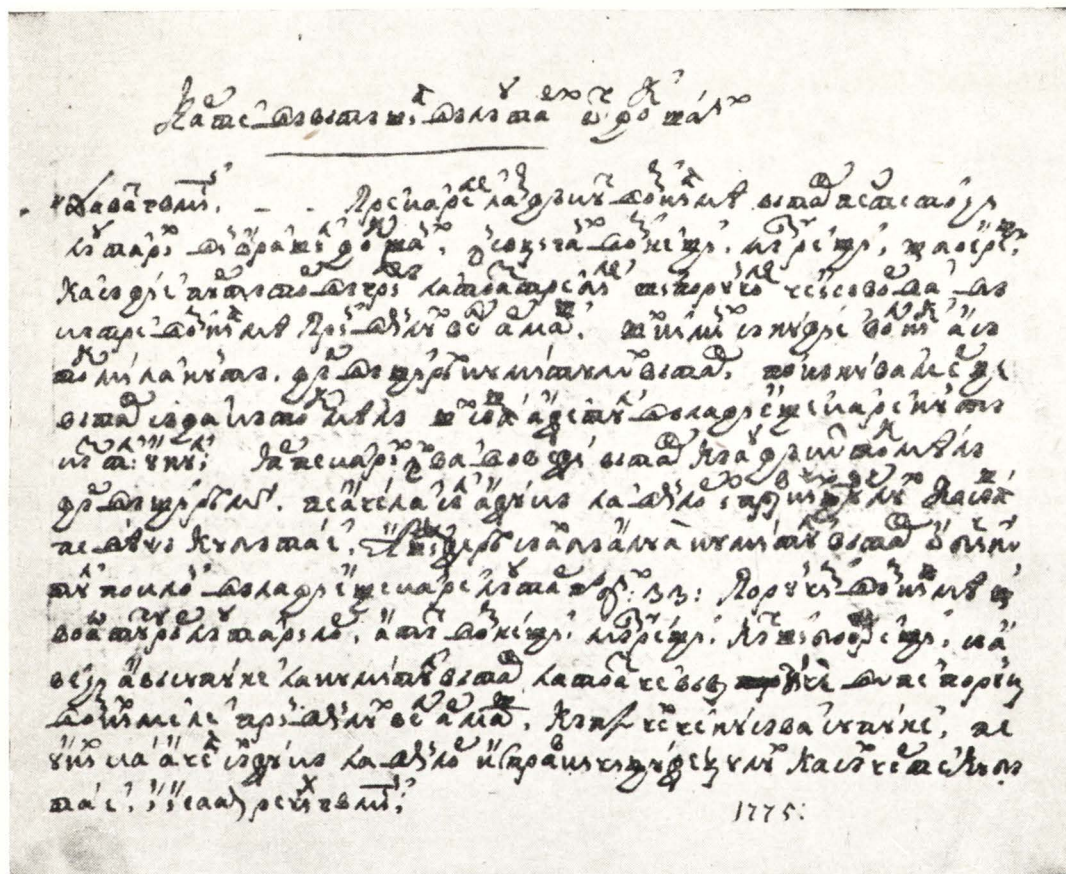
mici care de abia învățau meșteșugul, îi jefuiau luându-le cu titlul de «avaet al vătășii», cât puteau «hrăpii dela dâșii»¹.

Kreuchely-Schwertberg, consulul prusian din Iași și București, ne dă o socoteală a veniturilor marelui armaș. Pe lângă diferite alte venituri dela alte categorii de țigani, numai «pentru diferitele vătășii de muzicanți țigani atât în București cât și în țară», marele armaș încasa anual frumoasa sumă de 8000 de piaștri². Avea

Cum se comportau nazirii, aflăm dintr'un hrisov cu data de 20 Iunie 1802 al domnului Alexandru Nicolae Suțu, care arată că în mod ilegal nazirul i-a silit să-i plătească «câte zece lei de tot numele» sub cuvânt că i s'ar fi întărit hrisoavele țiganilor domnești.

În același hrisov se enumeră multe alte neajunsuri pe care le sufereau prin țară țiganii domnești dela boieri și dregători³.

În Moldova, în locul vătășiei și al vatafului

Carte de rătășie «dă lăutari et Focșani», din anul 1775.

asa dar boierul de unde da și el domnului pentru cheltuiala țării.

Informațiile pe care le posedăm în ceea ce privește organizarea lăutarilor moldoveni sunt ceva mai puține.

Peste țiganii domnești era numit «nazir» unul din marii boieri. Se pare că spre deosebire de marele armaș din Țara Românească, nazirul din Moldova se ocupa numai de țiganii domnești. Lui îi erau subordonați bulibașii și juzii de țigani.

de lăutari, întâlnim breasla condusă de staroste. În breslele moldovenești de lăutari, este îndoeșnic dacă intrau și țiganii domnești.

La 12 Februarie 1795, Veniamin, episcop al Hușilor, încuviințează constituirea breslei «meșterilor scripcari» care «iaste breaslă veche dintru început cu staroste și cu catastev».

Puteau fi meșteri în breaslă meșterii lăutari domnești — deși nu este sigur întrucât hrisovul despre ei nu face pomenire — precum și țiganii mânăstirești, cei boierești și cei străini.

¹ V. A. Urechia, în An. Acad. Rom., 1897—1898, p. 85 și urm.

² Hurmuzaki, București, 1897, v. X, p. 523.

³ Teodor Codrescu, Uricarul, v. I, p. 142.

Starostele primea ca și vătaful « porunci stăpânești pentru vreo slujbă de obști », care porunci trebuiau să se execute de către toți breslașii.

Starostele se numește, după obiceiul breslelor, de către episcop, nu de către domn ca vătaful în Țara Românească.

Meșterii străini, ca să intre în breslă, trebuiau să dea « o păreche de papuci starostelui și 6 potronici la breslă, banii vedrii; iar de va intra la tovărășie în tocmeală, ce meșterii cei de loc va da 6 lei la breslă, banii cutiei, după obiceiul vechi, afară de havaetul starostelui ».

« Meșterul dela țară de va veni, să cânte numai la zioa târgului, să aibă a da 2 potronici, după obicei și a dooazi, să lipsască de acolo; iar de va umbla cu vicleșug sau pe taină și nu-și va da obiceiul starostelui, să se globască cu 2 lei sau să se certe cu bătae asemenea și meșterul, ce l-ar găsi și luându-i ceva ce nu l-ar duci la starosti, să se globască de starostele împreună cu bresla ». Starostele mai încasa taxe dela ucenici.

Banii ce se vor strânge anual « osăbit de

venitul starostelui » se vor întrebuița « să cumpere făclii, untdelemn, tămâe, să să ducă la biserica hramului lor », iar prisosul « să să împartă la săraci și la alte faceri de bine »¹.

Venitul starostelui, desigur mai mare decât cel oficial, trebuia să fie suficient pentru a putea la rândul său realiza venitul agiei, plătit de starostele tuturor breslelor și pentru a căpăta bunăvoința episcopului respectiv.

Deși aveau o situație relativ mai bună decât a celorlalți țigani, starea lăutarilor era totuși mizerabilă.

Societatea feudală îi trata ca pe o marfă; robi, familiile le erau răslețite prin vânzări și împărțite de moșteniri.

De aceea, în timpul răscoalei dela 1821, găsim în fruntea « batalionului sacru » al Eteriei, care a luptat la Drăgășani, muzica de țigani dela Colentina a boierului C. Goleșcu².

Acestea — și altă serie de documente aflate în Arhivele Statului — luminează unele aspecte ale vieții muzicale, în trecut, arătând condițiile grele de muncă ale lăutarilor, propagatori ai cântecului nostru popular.

STELA SAVA

DOCUMENTE PRIVITOARE LA RELAȚIILE MUZICALE ROMANO-RUSE. « DESPRE ȘCOALA ARHIMANDRITULUI VISSARION »

In istoria muzicii noastre au fost desigur manifestări ale relațiilor româno-ruse, dar foarte puține dintre acestea sunt cunoscute, iar și mai puține au fost puse în adevărata lor lumină, în cercetările întreprinse în trecut în acest domeniu.

Dacă de pildă, în unele lucrări vechi este menționată existența « așezământului horal », condus de arhimandritul rus Vissarion, nicăieri nu se află consemnate date despre activitatea acestui așezământ, despre importanța lui în dezvoltarea muzicii noastre bisericești și laice.

În jurul anului 1848, activitatea acestei instituții arată un drum cu totul nou față de ceea ce însemna până atunci învățământul muzical bisericesc. Până la această dată, singura școală de muzică vocală și instrumentală fusese aceea creată de I. A. Wachmann în cadrul « Filarmonicii ». Învățământul muzical organizat era apanajul bisericii, care-și forma astfel, în școlile de cântăreți, cadrele necesare. Dar activitatea « așezământului » arată o des-

fașurare mult mai largă. Astfel, cursurile de muzică instrumentală în sânul unei instituții bisericești au însemnat desigur o inovație revoluționară, întru cât se știe că biserica nu admitea acest fel de muzică. De asemenea, introducerea cântării corale inițiată de arhimandritul rus Vissarion a însemnat un moment foarte important, întru cât, datorită cântării în armonie — preluată după exemplul bisericii ruse — muzica noastră s'a putut elibera de « musichia orientală », creînd temelia pe care s'a dezvoltat mai târziu muzica liturgică scrisă de compozitori ca D. G. Kiriac, G. Muzicescu, G. Cucu etc. În sfârșit, în aceeași școală s'a pășit la introducerea notației liniare care avea să înlocuiască vechea notație psaltică și să ducă prin folosirea acestui sistem mai precis și mai practic, la o mai largă răspândire a învățământului muzical.

În Arhivele Statului se află o serie de dosare privitoare la activitatea « așezământului horal » și conținând o seamă de documente despre viața muzicală din secolul trecut. Documen-

¹ C. Bobulescu, Lăutarii noștri, p. 143—147. Același document este reproduș cu lipsuri, trunchiat și cu data eronată de M. G. Poslușnicu, Istoria Muzicii la Români, p. 585, 586.

² V. A. Ureclia, Istoria Românilor, v. II, p. 227.

³ N. Iorga, Izvoarele contemporane asupra mișcării lui T. Vladimirescu, 1921, p. 307.